

Türk Futbol Antrenörlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi*

Eyüp BİBER¹ Adnan ERSOY² Mehmet ACET² Veysel KÜÇÜK³

¹ Beden Eğitimi Öğretmeni, Kütahya (E-mail: bibereyup76@hotmail.com).

² Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kütahya.

³ Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul.

* Bu çalışma Eyüp Biber'e ait aynı isimli Yüksek Lisans Tezinden özetlenmiştir.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Türkiye Futbol liglerinde görev yapan Türk futbol antrenörlerinin tükenmişlik düzeyleri ve tükenmişliği etkileyen bazı faktörleri tespit etmektir. Çalışmamızda 19 ilde (Trabzon, Ankara, Malatya, Konya, Karaman, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Erzurum, Kütahya, Manisa, Samsun, Eskişehir, Uşak, Gümüşhane, Bursa, Kocaeli, Mersin) Amatör, 3. Lig, 2. Lig A, 2. Lig B, 1. Liglerinde görev yapmakta olan 1096 Futbol Antrenörüne Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory) uygulanmıştır. Anket soruları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler saptamak için 19 soru sorulmuştur Anketin ikinci bölümünü ise 22 sorudan oluşan Maslach Tükenmişlik Envanteri oluşturmaktadır. Envanter üç alt bölümden oluşmaktadır; duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı. Araştırmaya katılan kişilerin Antrenörlük süresi, medeni durumları ve öğrenim durumlarına göre tükenmişlik düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için One way Anova testi uygulandı. Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey (HSD) Testi uygulandı. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, antrenörlerin tükenmişlik düzeyleri Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişlik düzeyleri düşük çıkarken Kişisel Başarı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak; bu çalışmaya göre Türkiye liglerinde görev yapan futbol antrenörlerinin antrenörlük süresi, medeni durum ile tükenmişliğin üç alt boyutu arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunurken, öğrenim durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında sadece Duyarsızlaşma boyutunda ki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Antrenörlerin meslekte karşılaştıkları sorunlar ve çatışmalarla baş edebilmeleri için seminer programlarında sık sık tükenmişlik ve stres konularına ve bunları önleme yollarına yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Antrenör, Tükenmişlik

The Evaluation of the Burnout Levels of the Turkish Football Trainers

ABSTRACT

The aim of this study is to determine exhaustion levels and some of the factors that affect exhaustion of the Turkish football trainers serving in Turkish football leagues. We have applied the Maslach Burnout Inventory to 1096 trainers in 19 provinces (Trabzon, Ankara, Malatya, Konya, Karaman, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Erzurum, Kütahya, Manisa, Samsun, Eskişehir, Uşak, Gümüşhane, Bursa, Kocaeli, Mersin), who work in Amateur, 3rd League, 2nd League A, 2nd League B and 1st League. Survey questions are divided into two parts: In the first part, 19 questions were asked to gather personal information and the second part composes of 22 questions of Maslach Burnout Inventory. The inventory itself has three parts: emotional burnout, desensitization and personal achievement. One way Anova test has been applied to subjects in order to determine if the differences of their burnout levels with respect to their directorship period, marital status and educational level. Tukey (HSD) Test has been applied to determine the groups in which these differences exist. Findings of this study indicate that trainers' burnout level is low in Emotional Exhaustion and Desensitization parts, whereas the Personal Achievement level is found to be high. As a result, this study shows that, for trainers working in Turkish leagues, differences with respect to directorship period, marital status and three burnout subgroups are found to be meaningful, whereas it was found that it is Desensitization that the only meaningful difference between educational levels and burnout levels exists. Burnout, stress and methods to overcome these should be frequently addressed in seminar programs in order for trainers to cope with conflicts and problems that they encounter in their professional lives.

Key Words: Football, Trainer, Burnout

GİRİŞ

Spor, bugün yüzyılın en önemli sosyal olgularından biridir ve ekonomik, sosyal, kültürel bir sektör olarak da gelişimini sürdürmektedir. Yarışmalar ve yüksek performans beklentisi, sporla ilgilenenlerin ortak konuları arasında yer almaktadır(27). Özellikle futbol tüm dünya toplumlarının ilgi odağı haline gelmiştir.

Bütün sporlar içinde en çok seyircinin izlediği bu sporun gerek öğretiminde gerekse niteliğinin yükseltilmesinde futbol antrenörlerinin tartışmasız önemi büyüktür. Spor alanında özellikle futbol branşında antrenörün rolü iyice kurumsallaşmıştır. Tüm büyük takım ve sporcuların arkasında, onların amaç ve tutkularına ulaşmasına yardım eden bir antrenörü vardır(30). Antrenörler, yetişmekte olan bir sporcunun

sahip olduğu özel yetenekleri, becerileri geliştirmek suretiyle onları ustalaştırmakta ve böylece futbolu nitelik itibarıyla yükseltmektedir. Bilhassa profesyonel futbolda antrenörlerin, bilimsel temellere dayalı antrenman planlaması ve düzenlemesi bir gereklilik halini almıştır(19).

Spor faaliyetlerinin bilimsel ölçütlerde yapılması, bir eğitmen olan antrenörün önemini ve gerekliliğini artırmaktadır. Antrenör, sporun ve sporcunun üst düzey verimliliğe ulaşmasında bu gelişimi sürekli kılmaya çalışan kişidir. Sporda gelişmiş ülkeler, sporcuların yetişmesi ve başarısında önemli rolü olan antrenörlerin eğitilmesinde bilimsel ölçütlere göre çalışan ülkelerdir(1).

Antrenör, sadece kendi sporunun teknik becerilerini çok iyi bilmekle kalmaz, aynı zamanda, bu beceri ve tekniklerin, değişik yaş gruplarına etkili bir şekilde nasıl öğretilceğini de çok iyi bilir. Dahası, başarılı antrenörler sadece bu becerilerin değişik yaş gruplarına göre nasıl öğretilceğini bilmekle de kalmazlar, aynı zamanda toplum içerisinde başarılı yaşamak için gereksinim duyulan beceri modellerinin öğrenilmesine de yardımcı olurlar. Başarılı bir antrenör olmak, mücadele etmeyi gerektirir. Sadece üst düzeyde dikkat göstermek başarılı olmak için yeterli değildir. Başarılı antrenörlük, geniş görüşlülüğü, derinliği ve bilgililiği gerektirir(20). Bunun yanında sporcuları, meslektaşları, basın-yayın organlarının mensupları, kulüpler ve topluma karşı bazen öğretmen ve koruyucu, bazen planlayıcı ve organizatör, bazen de kural koyucu ve karar verici durumundadır. Spor otoritesi olarak, medyaya karşı takımını temsil ederken, düşüncelerini kontrollü olarak ifade etmek zorundadır(16).

Bu kadar önemli bir konuda antrenörlere düşen görevin sorumluluğu da ortadadır. Bu büyük sorumluluğun sonucunda antrenörlerin üzerinde büyük bir baskı oluşması, antrenörlerin iş hayatında strese girmeleri kaçınılmazdır. Birey ile iş çevresi arasında bu alanlarda yaşanabilecek uyumsuzluk, bireyin işe yönelik sahip olduğu enerjiyi, aidiyet ve yeterlilik duygusunu azaltıcı bir etki yaratmakta ve tükenmişliğe neden olmaktadır. Bu alanlarda var olan uyum ise, bireyin işe bağlılığını artırmaktadır. Tükenmişliğin kaynakları kişisel olmaktan çok, durumsaldır. Bu yüzden, tükenmişliğe yönelik çözümler, çoğunlukla işin sosyal ortamında aranmalıdır(9).

Tükenmişlik iş yaşamında yoğun baskı sonucu gelişebilen fiziksel ve duygusal bir çöküntü halidir. Çeşitli araştırmacıların söylediği gibi tükenmişlik düzeyi arttıkça iş doyumu düşer ve tükenmişlik yaşayan kişi, depresyon, anksiyete sonucunda ruhsal veya bedensel sağlığını yitirebilir(13). Antrenörlerinde bu olumsuzluklarla karşı karşıya kaldıkları iş hayatında hem kendilerinden kaynaklanan hem de sporcu ve yöneticilerden kaynaklanan sorunlarla uğraştıkları açıkça ortadadır. Bu baskı ve stres altında antrenörlerin ne denli zor bir görevi yerine getirmeye çalıştıkları aşikârdır.

Tükenmişlik çoğunlukla insanlarla yüz yüze çalışanlar mesleklerde bireylerin karşılaştıkları insanlara karşı duyarsızlaşmaları, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı yetersizlik duygularında azalma şeklinde kendini gösteren bir sendromdur(7).

Bireyler başlangıçta sahip oldukları örgüte bağlılık ve çalışma yeterliklerini, aşırı stres ve bununla başa çıkma yönünde yetersiz kalmaları ile yitirmekte ve meslekte tükenmişlik yaşayabilmektedirler. İş ortamındaki stres, günlük iş taleplerinin bir parçası olarak kabul edilebilirken, söz konusu iş talepleri ile birey kendisini ortaya koyma fırsatı bulamazsa ve desteklenmezse, bireyin uzun süreli stres yaşamasına neden olarak tükenmişliğe dönüşebilmektedir. Tükenme ciddi bireysel ve kurumsal sorunlara yol açmaktadır. Tükenmenin yalnızca iş koşullarına bağlı gelişmediği mükemmeliyetçilik, ayrıntıcılık gibi obsesif kişilik özelliklerini taşıyanlarda amaçlarına, beklentilerine erişememenin sonucunda da görüldüğüne ilişkin yayınlar vardır(4).

Tükenmişlik, örgüt ve birey açısından ağır ve ciddi sonuçları beraberinde getireceği için önlenmesi gereken bir durum olarak kabul edilmektedir. Tükenmişlik kavramı 1970'li yılların başlarında ortaya çıkan ve ilk olarak 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından "başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde, karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu" olarak tanımlanmaktadır(2,18).

Çalışmamızın amacı; Birinci, İkinci, Üçüncü ve Amatör liglerde görev yapan futbol antrenörlerinin çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar, çalıştıkları kulüplerden beklentileri, kendilerini ne denli geliştirdikleri, kulüpleri ile aralarında uyum, kulüplerinden beklentileri ve meslekteki tükenmişlik düzeylerini araştırmaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma Evreni ve Araştırma Tekniği

Çalışmanın evrenini Türkiye'de Amatör, 3. Lig, 2. Lig A, 2. Lig B ve 1. Liglerinde görev yapmakta olan 15.806 Türk Futbol Antrenörleri oluşturmaktadır. Türkiye'deki antrenörlerin sayısı Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği'nin (TUFAD)(29) 2008 yılı verilerinden elde edilmiştir.

Araştırma Grubu olarak Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği'nin (TUFAD) 19 ildeki (Trabzon, Ankara, Malatya, Konya, Karaman, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Erzurum, Kütahya, Manisa, Samsun, Eskişehir, Uşak, Gümüşhane, Bursa, Kocaeli, Mersin) düzenlemiş olduğu "Futbol Antrenörleri Gelişim Semineri" ne katılan futbol antrenörlerimizden 1200 tanesine hazırlanmış olduğumuz anket formu elden ulaştırılmıştır. Anket formunu doldurarak geri veren 1096 Futbol Antrenörü denek olarak çalışmaya katılmıştır.

Araştırmanın yürütülmesinde birincil kaynak araştırmaları arasında yer alan anket yöntemi kullanılmıştır. Anket yöntemi ekonomik oluşu, uygulanabilirliği, dağınık ve büyük kitlelerden kısa zamanda bilgi alma imkânı sağlaması nedeniyle bu çalışmada araştırma yöntemi olarak tercih edilmiştir. Ayrıca anket yönteminde tüm deneklere aynı şekilde iletildiğinden çalışmanın güvenilirliği de artmaktadır.

Çalışmada antrenörlerin görüş ve beklentilerini anlamak için likert tipi bir ölçek olan Maslach Tükenmişlik Envanteri(Maslach Burnout Inventory) uygulanmıştır. Anket soruları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler saptamak için 19 soru sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünü ise araştırmaya katılanların tükenmişlik düzeylerini ölçmek üzere Maslach Tükenmişlik Envanteri(22) kullanılmıştır. Ölçek Türkçeye Ergin(12) tarafından çevrilmiş olup, duygusal tükenme (9 madde), duyarsızlaşma (5 madde) ve kişisel başarı hissi (8 madde) olmak üzere üç boyut altında 22 maddeden oluşmaktadır(8).

Anketin Geçerlilik ve Güvenirliliği

Bu çalışmaya katılan bireylere “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. İlk kez 1974 yılında Freudenberger tarafından ortaya konan tükenmişlik kavramı(24, 31) daha sonra; Christina Maslach 1981 yılında “Maslach Burnout Inventory” (MBI) olarak bu ölçeği ortaya çıkarmıştır(25).

Ölçek Maslach ve Jackson(22), tarafından geliştirilmiştir. Ergin(12), tarafından Türkçe’ye çevrilen envanterin 235 kişilik (doktor, hemşire, öğretmen, avukat, polis vb.) bir grupta ön denemesi yapılmış, bu gruptan elde edilen verilerin analizi sonucunda envanterde bazı değişiklikler yapılmıştır. Özgün formu “hiçbir zaman, yılda birkaç kere, ayda bir, ayda birkaç kere, haftada bir, haftada birkaç kere, her gün” şeklinde 7 basamaklı cevap seçeneklerinden oluşmaktadır. Türkçe uyarlaması ise “hiçbir zaman, çok nadir, bazen, çoğu zaman, her zaman” şeklinde 5 basamaklı cevap seçeneklerinden oluşmaktadır(5).

Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Ergin(12), ve Çam(10), tarafından yapılmıştır. 552 doktor ve hemşireden elde edilen verilerin üç alt boyuta ilişkin Cronbach alfa kat sayıları; Duygusal Tükenme .83, Duyarsızlaşma .65, Kişisel Başarı .72’dir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin tekrar test tekrar güvenilirlik kat sayıları ise Duygusal Tükenme .83, Duyarsızlaşma .72, Kişisel Başarı .67’dir. Çam(10), yapmış olduğu güvenilirlik çalışmasında Duygusal Tükenme .89, Duyarsızlaşma .71, Kişisel Başarı .72 olarak bulmuştur.

Tablo 1. Tükenmişlik Düzeyi Alt Ölçek Puanları ve Değerleri

	Yüksek	Orta	Düşük
Duygusal Tükenme	18 ve Üzeri	12 - 17	0 - 11
Duyarsızlaşma	10 ve Üzeri	6 - 9	0 - 5
Kişisel Başarı	0 - 21	22 - 25	26 ve Üzeri

Verilerin Toplanması, Değerlendirilmesi ve Uygulanan İstatistik Teknikler

TÜFAD şube başkanlıkları aracılığı ile anket uygulanarak elde edilen veriler daha sonra SPSS 15.0 programına girilmiş ve istatistiki işlem için düzenlenmiştir. Anket formu genelde iki bölümden oluşturulmuş olup, ilk bölümde antrenörlerin kişisel bilgileri sınıflandırılmış, ikinci bölüm de ise 22 soruluk Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Anket yöntemi ile toplanan veriler SPSS 15.0 programında düzenlenerek istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Çalışmada antrenörlerin görüş ve beklentilerini anlamak için Likert tipi bir ölçek olan Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory) uygulanmıştır. Anket soruları iki bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde kişisel bilgiler saptamak için 19 soru sorulmuş. Anketin ikinci bölümünü ise 22 sorudan oluşan Maslach Tükenmişlik Envanteri oluşturmaktadır. Envanter üç alt bölümden oluşmaktadır; duygusal tükenmişlik (1.2.3.6.8.13.14.16.20. sorular), duyarsızlaşma (5.10.11.15.22. sorular) ve kişisel başarı(4.7.9.12.17.18.19.21.sorular).

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS programından yararlanılarak bulgular, frekans dağılımı ve çapraz tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Deneklerin Genel Özellikleri

Araştırmaya katılan antrenörlerin %4,0’ının 21-25 yaşları arasında, %11,1’inin 26-30 yaşları arasında, %18,5’inin 31-35 yaşları arasında, %25,3’ünün 36-41 yaşları arasında ve %41,1’inin ise 41 yaşın üzerinde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, %52,4’ünün (574) Lise mezunu, %30,9’unun Lisans mezunu ve %9,9’unun (108) ise İlköğretim mezunu,% 5,7 (63) Y.Lisans, %1.1 (12) Doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan antrenörlerin, %86,9’unun evli, %12,2’sinin bekâr ve %0,9’unun ise dul olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlüğe başlama yaşlarına bakıldığında % 17,8 (195) 21-24, %27,6 (302)’sının 29-32, % 19,1 32-35 (209) %12,2’sinin ise 36 ve üstü yaşlarda olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlük yapma sürelerine bakıldığında %34,4’ünün

1-4 yıl, %27,3'ünün 5-8 yıl, %13,0'ının ise 17 yıldan fazladır antrenörlük yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlük yaptıkları liglere bakıldığında %80,3' ünün Amatör, %11,4'ünün 3. Lig, %1,6'sının ise Süper Ligde antrenörlük yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan antrenörlerin, sahip oldukları antrenörlük belgelerine bakıldığında %49,7'sinin Amatör, %34,9'unun B Lisans, % 14,5 (159) A Lisans, %0,9'unun ise Teknik Direktörlük belgesine sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, aylık gelirlerine bakıldığında %87,3'ünün 1000 YTL ve altında para kazandıkları, %0,5'inin ise 4001 YTL'nin üstünde aylık gelirlerinin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, %98,4'ünün antrenörlüğe başlamadan önce futbol oynadıkları %1,6' sının ise futbol oynamadıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan antrenörlerin, futbol oynama düzeylerine bakıldığında %64,4'ünün Amatör Ligde, %21,0'ının 3. Ligde, %6,9'unun ise Süper Ligde futbol oynadıkları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, spor kulüpleri ile ilgili görüşlerine bakıldığında, %72,9'unun antrenörlüğü meslek olarak gördüğü, %67,7'sinin mesleğinden memnun olduğu, %37,3'ünün tesis ve malzemelerin yeterli olmadığı görüşüne sahip oldukları, %43,6'sının çalıştıkları kulüp yönetiminden kısmen destek gördükleri, %40,6'sının amaçlarını kısmen gerçekleştirdikleri ve %55,6'sının futbol ile ilgili bilimsel çalışmaları takip ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlüğü tercih etme nedenlerine bakıldığında, %43,1'inin antrenörlüğü sevdiği için, %17,0'ının spora bir şeyler katmak için, %12,9'unun ise iyi bir antrenör olacağına inandığı için antrenörlüğü tercih ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 2. Futbol Antrenörlerinin Tükenmişlik Düzeyi Alt Ölçek Puanların Ortalama ve Satandart Sapma Değerleri

Değişkenler	n	X	sd	t
Duygusal Tükenme	1096	9,75	5,690	,172
Duyarsızlaşma	1096	3,66	3,326	,100
Kişisel Başarı	1096	10,45	5,342	,161

Araştırmaya katılan futbol antrenörlerinin, tükenmişlik düzeyi alt ölçeklerinden Duygusal Tükenme (9,75 ± 5,690), Duyarsızlaşma (3,66 ± 3,326) puanlarının düşük olduğu ve Kişisel Başarı (10,45 ± 5,342) puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

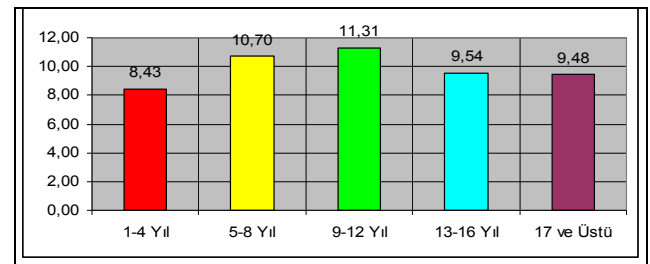
Antrenörlük Yapma Sürelerine göre Tükenmişlik Düzeyi

Antrenörlerin Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı tükenmişlik düzeylerinin antrenörlük yapma sürelerine göre dağılımları bu bölümde verilmiştir.

Antrenörlük Yapma Süresinin Duygusal Tükenmeye Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin çalışma sürelerine göre duygusal tükenmişlik düzeylerinin önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin tükenmişlik düzeylerinin çalışma yıllarına göre aralarında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{4,1095}= 11,008$; $P<0.01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha = 0.05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; antrenörlük yapma süresi 1-4 yıl (8,43 ± 5,664) olanların duygusal tükenmeleri, 5-8 yıl (10,70 ± 5,909) ve 9-12 yıl (11,31 ± 5,857) olanlarla aralarındaki farkın önemli olduğu bulundu. Antrenörlük yapma süresi 9-12 yıl olanların (11,31 ± 5,857) duygusal tükenmeleri, 1-4 yıl (8,43 ± 5,664) ile 17 yıl ve üstü (9,48 ± 4,736) çalışanlara göre önemli ölçüde daha yüksek bulundu. Aynı şekilde 9-12 yıl çalışanların duygusal tükenmeleri 5-8 yıl (10,70 ± 5,909) ve 13-16 yıl (9,54 ± 4,878) çalışanlardan yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmadı.

Grafik 1. Antrenörlük Yapma Süresinin Duygusal Tükenmeye Etkisi

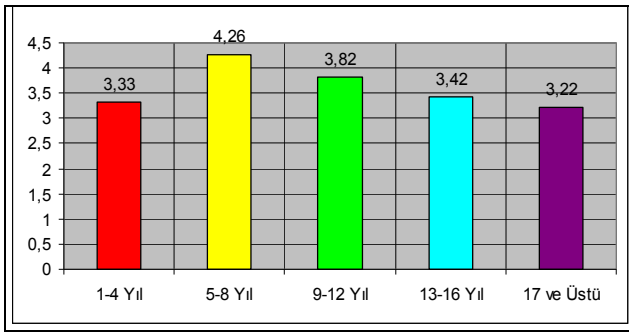
Antrenörlük Yapma Süresinin Duyarsızlaşmaya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin çalışma sürelerine göre duyarsızlaşma düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin duyarsızlaşma düzeylerinin çalışma yıllarına göre aralarında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{4,1095}= 4,290$; $P<0.01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha = 0.05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi

sonuçlarına (Tukey HSD) göre; antrenörlük yapma süresi 1-4 yıl ($3,33 \pm 3,339$) olanların, 5-8 yıl ($4,26 \pm 3,424$) çalışanlarla aralarında farkın önemli olduğu bulundu.

Antrenörlük yapma süresi 5-8 yıl olanların ($4,26 \pm 3,424$) duyarsızlaşma düzeyleri ile 1-4 yıl ($3,33 \pm 3,339$) ve 17 yıl üstü ($3,22 \pm 3,210$) çalışanların aralarındaki farkın önemli olduğu bulundu. Aynı şekilde 5-8 yıl çalışanların duyarsızlaşma düzeyleri 9-12 yıl ($3,82 \pm 3,216$) ve 13-16 yıl ($3,42 \pm 3,105$) çalışanlardan yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak önemli bulunmadı.

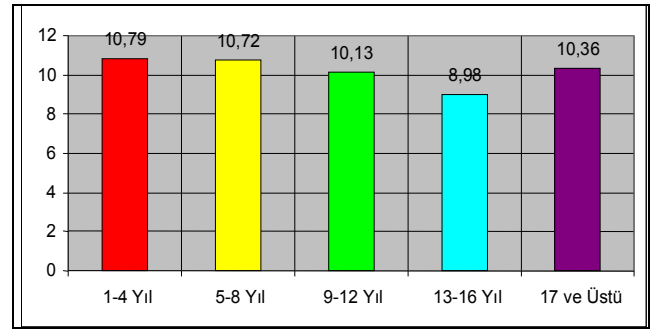
Grafik 2. Antrenörlük Yapma Süresinin Duyarsızlaşmaya Etkisi

Antrenörlük Yapma Süresinin Kişisel Başarıya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin çalışma sürelerine göre Kişisel Başarı düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha = 0,05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin çalışma yıllarına göre aralarında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{4,1095} = 2,586$; $P < 0,01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha = 0,05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; antrenörlük yapma süresi 1-4 yıl ($10,79 \pm 5,219$) olanların kişisel başarı düzeyleri, 13-16 yıl ($8,98 \pm 4,861$) çalışanlarla aralarındaki fark önemli ölçüde yüksek bulundu. Aynı şekilde 1-4 yıl çalışanların kişisel başarı düzeyleri 5-8 yıl ($10,72 \pm 5,378$), 9-12 yıl ($10,13 \pm 5,171$) ve 17 yıl ve üstü ($10,36 \pm 5,957$) çalışanlardan yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak önemli bulunmadı.

Antrenörlük yapma süresi 5-8 yıl ($10,72 \pm 5,378$) olanların, 13-16 yıl ($8,98 \pm 4,861$) çalışanlarla aralarındaki fark önemli ölçüde yüksek bulunmasına rağmen 1-4 yıl, 9-12 yıl, 17 yıl ve üstü çalışanlarla aralarında önemli bir fark olmadığı bulundu. Antrenörlük yapma süresi 13-16 yıl ($8,98 \pm 4,861$) olanlarla, 1-4 yıl ($10,79 \pm 5,219$) ve 5-8 yıl ($10,72 \pm 5,378$) çalışanların arasındaki fark önemli bulundu.

Grafik 3. Antrenörlük Yapma Süresinin Kişisel Başarıya Etkisi

Medeni Duruma göre Tükenmişlik Düzeyi

Antrenörlerin Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı tükenmişlik düzeylerinin medeni duruma göre dağılımları bu bölümde verilmiştir.

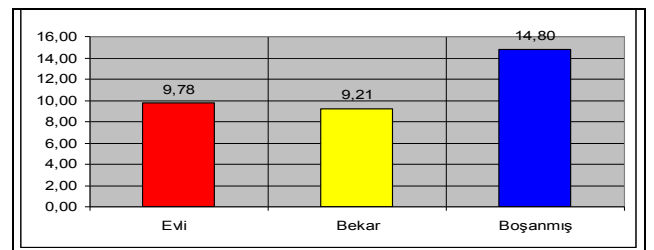
Medeni Durumun Duygusal Tükenmeye Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin medeni durumlarına göre duygusal tükenmişlik düzeylerinin önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha = 0,05$ önemlilik tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) testi uygulandı. Test sonuçları antrenörlerin tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{2,1095} = 4,585$; $P = 0,01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha = 0,05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; Medeni durumu evli ($9,78 \pm 5,757$) olanlarla Boşanmış olanların ($14,80 \pm 3,994$) duygusal tükenmeleri arasındaki fark önemli bulundu.

Medeni durumu Bekâr ($9,21 \pm 5,123$) olanlarla Boşanmış olanların ($14,80 \pm 3,994$) duygusal tükenmeleri arasındaki fark önemli bulundu.

Boşanmış olanların ($14,80 \pm 3,994$) duygusal tükenmeleri, hem Evli ($9,78 \pm 5,757$) hem de Bekâr ($9,21 \pm 5,123$) olanlara arasındaki fark önemli ölçüde daha yüksek bulundu.

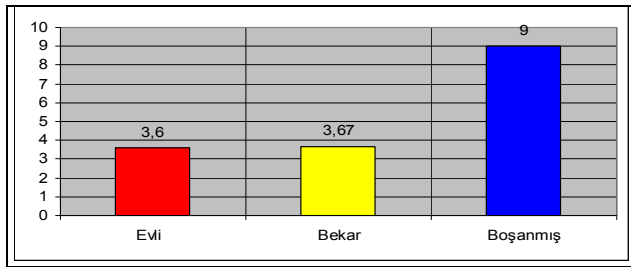
Grafik 4. Medeni Durumun Duygusal Tükenmeye Etkisi

Medeni Durumun Duyarsızlaşmaya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin medeni durumlarına göre duyarsızlaşma düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin duyarsızlaşma düzeylerinin medeni durumlarına göre aralarında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{4,1095}= 13,335$; $P<0.01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; Medeni durumu evli ($3,60 \pm 3,288$) olanlarla Boşanmış olanların ($9,0 \pm 2,582$) duyarsızlaşma düzeyleri arasındaki fark önemli bulundu.

Medeni durumu Bekâr ($3,67 \pm 3,338$) olanlarla Boşanmış olanların ($9,0 \pm 2,582$) duyarsızlaşma düzeyleri arasındaki fark önemli bulundu. Boşanmış olanların ($9,0 \pm 2,582$) duyarsızlaşma düzeyleriyle, hem Evli ($3,60 \pm 3,288$) hem de Bekâr ($3,67 \pm 3,338$) olanların arasındaki fark önemli ölçüde yüksek bulundu.

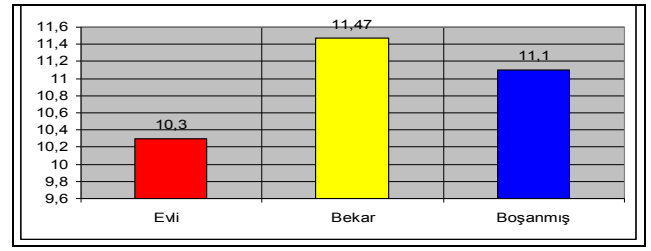

Grafik 5. Medeni Durumun Duyarsızlaşmaya Etkisi

Medeni Durumun Kişisel Başarıya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin medeni durumlarına göre Kişisel Başarı düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin medeni durumlarına göre aralarında önemli bir farkın olmadığını gösterdi ($F_{2,1095}= 2,927$; $P>0.05$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; antrenörlerden, medeni durumu Evli olanların ($10,3 \pm 5,272$) kişisel başarıları, Bekâr ($11,47 \pm 5,659$) olanlardan önemli ölçüde yüksek bulunurken, Boşanmış olanlardan ($11,1 \pm 6,590$) yüksek olmasına rağmen istatistiki açıdan önemli olmadığı görülmüştür. Ayrıca Boşanmış olanların ($11,1 \pm 6,590$) Evli ve Bekârlarla aralarında fark istatistiksel açıdan önemli bulunmamıştır.

Grafik 6. Medeni Durumun Kişisel Başarıya Etkisi

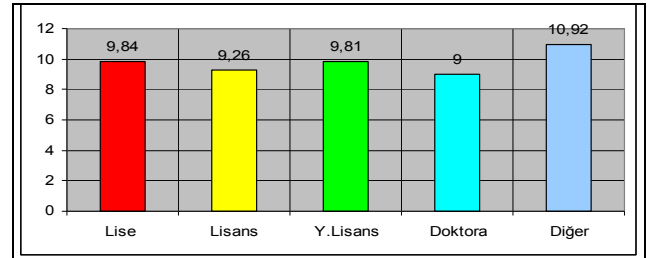
Öğrenim Durumuna göre Tükenmişlik Düzeyi

Antrenörlerin Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumuna göre dağılımları bu bölümde verilmiştir.

Öğrenim Durumunun Duygusal Tükenmeye Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin öğrenim durumuna göre duygusal tükenmişlik düzeylerinin önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin öğrenim durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığını gösterdi ($F_{4,1095}= 1,858$; $P>0.05$).

Öğrenim durumu diğer olanların ($10,92 \pm 5,868$) duygusal tükenmişlikleri, sırası ile Lise ($9,84 \pm 5,623$), Lisans ($9,26 \pm 5,817$), Y.Lisans ($9,81 \pm 5,438$) ve Doktora ($9,0 \pm 3,593$) olanlara göre daha yüksek olmasına rağmen istatistiki açıdan önemli olmadığı tespit edildi.

Grafik 7. Öğrenim Durumunun Duygusal Tükenmeye Etkisi

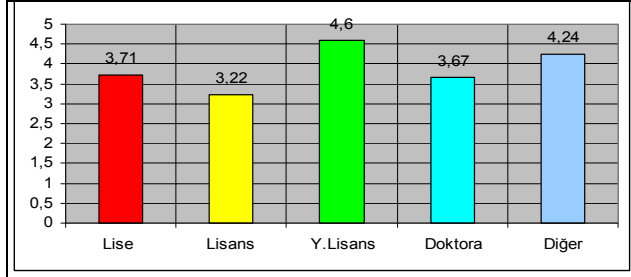
Öğrenim Durumunun Duyarsızlaşmaya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk futbol antrenörlerinin öğrenim durumuna göre duyarsızlaşma düzeylerindeki farkın önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin duyarsızlaşma düzeylerinin öğrenim durumuna göre aralarında önemli bir farkın olduğunu gösterdi ($F_{4,1095}= 3,669$; $P<0.01$).

Tespit edilen önemli farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde Tukey Testi (Tukey HSD) uygulandı. Tukey testi sonuçlarına (Tukey HSD) göre; Öğrenim durumu Lise ($3,71 \pm 3,344$) ve Doktora ($3,67 \pm 2,387$) olan antrenörlerle diğer antrenörler arasında istatistiksel açıdan önemli bir fark görülmemiştir.

Öğrenim durumu Lisans ($3,22 \pm 3,163$) mezunu olanlarla, Yüksek Lisans ($4,60 \pm 3,226$) ve Diğer ($4,24 \pm 3,689$) olanlar aralarındaki fark önemli bulundu.

Aynı şekilde Yüksek Lisans mezunu olan antrenörlerin duyarsızlaşmaları Lise ($3,71 \pm 3,344$), Doktora ($3,67 \pm 2,387$) ve Diğer ($4,24 \pm 3,689$) olanlardan yüksek olmasına rağmen istatistikî açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir.

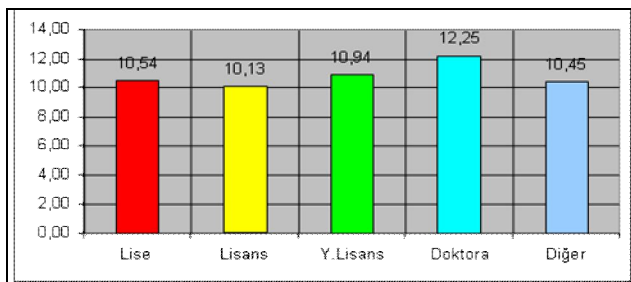

Grafik 8. Öğrenim Durumunun Duyarsızlaşmaya Etkisi

Öğrenim Durumunun Kişisel Başarıya Etkisi:

Araştırmaya katılan Türk Futbol antrenörlerinin öğrenim durumuna göre kişisel başarı düzeylerinin önemli olup olmadığını anlamak için $\alpha=0.05$ önemlilik tek yönlü Anova testi uygulandı (Oneway). Test sonuçları antrenörlerin öğrenim durumları ile kişisel başarı düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığını gösterdi ($F_{4,1095}=0,816$; $P>0.05$).

Öğrenim durumu Doktora olanların ($12,25 \pm 5,956$) duygusal tükenmişlikleri, sırası ile Lise ($10,54 \pm 5,801$), Lisans ($10,13 \pm 4,754$), Y.Lisans ($10,94 \pm 5,665$) ve Diğer ($10,45 \pm 4,161$) olanlara göre daha yüksek olmasına rağmen denekler arasında istatistikî açıdan önemli bir fark tespit edilmedi.

Grafik 9. Öğrenim Durumunun Kişisel Başarıya Etkisi

TARTIŞMA

Bu çalışmada antrenörlük süresi, medeni durum ve öğrenim durumu değişkenlerine göre, Türkiye liglerinde görev yapan Türk Futbol Antrenörlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerine ilişkin bulguların alt ölçekteki sorulara uygun olarak tartışmasıyla yorumuna; sosyo demografik özellikleri belirtilen 3 bağımsız değişkenin Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin üç alt boyutu olan;

Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarı düzeyleri ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, %4,0'ının 21-25 yaşları arasında, %11,1'inin 26-30 yaşları arasında, %18,5'inin 31-35 yaşları arasında, %25,3'ünün 36-41 yaşları arasında ve %41,1'inin ise 41 yaşın üzerinde olduğu, %86,9'unun evli, %12,2'sinin bekâr ve %0,9'unun ise dul olduğu görülmüştür. Dolayısıyla araştırmaya katılan antrenörlerin büyük çoğunluğunun orta yaş grubu ve evli olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan antrenörlerin büyük çoğunluğunun Lise mezunu (%52,4) ve Lisans mezunu (%30,9) olduğu görülürken, %9,9'unun Diğer, %5,7'sinin Yüksek Lisans ve %1,1'inin de Doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir. Kutlu'nun(21) yaptığı çalışmada da antrenörlerin %36,4'ü Lise mezunu, %27,3 Lisans mezunu olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre Türkiye'deki futbol antrenörlerinin büyük çoğunluğunun lise ve lisans mezunu olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlüğe başlama yaşlarına bakıldığında %27,6' sının 21-24, %12,2'sinin ise 36 ve üstü yaşlarda olduğu tespit edilirken, antrenörlük yapma sürelerine bakıldığında ise %34,4' ünün 1-4 yıl, %27,3'ünün 5-8 yıl, %13,0'ının 17 yıldan fazladır antrenörlük yaptıkları görülmüştür.

Daha önce futbol oynadığını (%98,4) belirten antrenörlerimizin, %64,4'ünün Amatör Ligde, %21,0'ının 3. Ligde, %6,9'unun ise Süper Ligde futbol oynadıkları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, sahip oldukları antrenörlük belgelerine bakıldığında %49,7'sinin Amatör, %34,9'unun B Lisans, %14,5'inin A Lisans, %0,9'unun ise Teknik Direktörlük belgesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Kutlu'da(21) antrenörlerin, %45,5'inin Amatör ve %27,3'ünün B Lisans belgeye sahip olduklarını bularak çalışmamızı desteklemektedir.

Futbol antrenörlerinin görev yaptıkları kulüp düzeylerine bakıldığında ise %80,3' ünün Amatör liglerde, %11,4'ünün 3. Ligde, %6,7'sinin 2. Ligde, %1,6'sının ise Süper Ligde antrenörlük yaptıkları görülmüştür. Ayrıca, aylık gelirlerine bakıldığında %87,3'ünün 1000 YTL ve altında, %9,7'sinin 1001-2000 YTL arasında, %0,5'inin ise 4001 YTL'nin üstünde aylık gelirlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, spor kulüpleri ile ilgili görüşlerine bakıldığında, %72,9'unun antrenörlüğü meslek olarak gördüğü, %67,7'sinin mesleğinden memnun olduğu, %6,7'sinin memnun olmadığı tespit edilmiştir.

Futbol antrenörlerinin, %37,3'ünün kulübün tesis ve malzemelerini yeterli bulurken, %37,3'ünün yeterli bulmadığı görülmüştür. Kutlu (21) tarafından yapılan çalışmada, antrenörlerden %54,5'nin kulübün tesis ve

malzemelerini yeterli bulurken, %45,5'nin ise kulübün tesis ve malzemelerini yeterli bulmadığını belirtmesi çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Futbol Antrenörlerin, %27,5'i amaçlarını gerçekleştirenken, %40,6'sı kısmen, %31,9'u ise amaçlarını gerçekleştiremedikleri görülmüştür. Antrenörlerin %55,6'sının meslekleri ile ilgili bilimsel çalışmaları takip ettikleri, %10,5'inin ise takip edemedikleri tespit edilmiştir.

Ayrıca Antrenörlerin, %43,6'sının çalıştıkları kulüp yönetiminden kısmen destek görürken, %21,0'ı kulüp yönetiminden destek görmediklerini belirtmiştir. Bu sonuca göre de kulübün ve antrenörlerin başarılı olmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Gökçakan ve Özer (14) yaptıkları çalışmada, psikolojik danışmanların karşılaştıkları güçlükler ve sorunlar içinde tükenmişliği ortaya çıkaran en önemli etkenin; psikolojik danışmanların mesleklerinde üretken olma arzularına rağmen yönetici ve öğretmenlerden destek görmediklerini, hatta deneklerin % 85'i engellendiklerini belirtmiştir. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir. Buna göre iş hayatında destek görmenin tükenmişlikle ilgili olduğu ve bu konuda futbol antrenörlerinin de aynı sorunla karşı karşıya kaldıkları anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan antrenörlerin, antrenörlüğü tercih etme nedenlerine bakıldığında, %43,1'inin antrenörlüğü sevdiği için, %17,0'ının spora bir şeyler katmak için, %12,9'unun ise iyi bir antrenör olacağına inandığı için antrenörlüğü tercih ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca %3,3'ü ailesinin yönlendirmesiyle antrenörlüğe başladığını belirtirken, %1,9'unun takım antrenörünün yönlendirmesiyle bu mesleği tercih ettiği tespit edilmiştir.

Araştırma Futbol Antrenörlerinin, antrenörlük yapma süreleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Polat (26) spor işletmelerinde çalışanların tükenmişlik düzeylerini araştırmış ve araştırmada görev süresinin artışı ile birlikte tükenmişliğin azaldığını belirtmiştir.

Ancak bizim yaptığımız bu araştırmada ise Futbol antrenörlerinin, görev yapma süresi 1-4 yıl olanların *Duygusal Tükenme*(8,43± 5,664) ve *Duyarsızlaşma*(3,33 ± 3,339) düzeylerinde tükenmişlik düşük çıkarken *Kişisel Başarı*(10,79 ± 5,219) düzeyi yüksek bulunmuştur. 5-8 yıl çalışanların *Duygusal Tükenme*(10,70 ± 5,909) ve *Duyarsızlaşma*(4,26 ± 3,424) düzeylerinde tükenmişlik 1-4 yıla göre yüksek bulunmuş, *Kişisel Başarı*(10,72 ± 5,378) düzeylerinde ise değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Antrenörlerin *Duygusal Tükenme* ve *Duyarsızlaşma* düzeylerinde tükenmişlik istatistiksel olarak düşük bulunmasına rağmen antrenörlerin görev sürelerinin artışı (5-12 yıl arasında) ile birlikte tükenmişlik seviyelerinin de arttığı görülmüştür.

Antrenörlerin ileriki yıllarda (13 ve üstü yıl çalışanlar da) ise *Duygusal Tükenme* ve *Duyarsızlaşma* düzeylerinde tükenmişlik düşük çıkarken *Kişisel Başarı* düzeyi yüksek bulunmuştur.

Antrenörlerin (5-12 yıl çalışanlarda) bir geçiş dönemi yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, antrenörlerin %43,1'inin antrenörlüğü sevdiği için tercih etmelerine rağmen, ileriki yıllarda, uzun süre hizmet veren antrenörlerin, meslek heyecanını kaybetmeleri, performans düşüklüğü yaşamaları, hep benzer sorunlarla uğraşmaktan artık bıkkınlık duymaları, fiziksel-duygusal anlamda yorulmuşluklarının birikmesi ve kısa aralıklarla kulüp değiştirmeleri ile açıklanabilir.

Aktaş ve ark. (3) okul müdürlerinin, müdürlükte geçen yıllarda tükenmişlik düzeylerinde anlamlı olmamakla birlikte bir artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca Ergin(12), Tümkaya(28) ve Erdemoğlu(11) yapmış oldukları araştırmalarda ki bulunan sonuçlar da bizim yaptığımız çalışmayı destekler yöndedir.

Araştırmanın bulguları futbol antrenörlerinin medeni durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Evli antrenörlerin *Duygusal Tükenmişlik*(9,78 ± 5,757) ve *Duyarsızlaşma*(3,60 ± 3,288) düzeyleri ile Bekar antrenörlerin *Duygusal Tükenmişlik*(9,21 ± 5,123) ve *Duyarsızlaşma*(3,67 ± 3,338) düzeyleri düşük çıkarken, Boşanmış antrenörlerin *Duygusal Tükenmişlik*(14,80 ± 3,994) ve *Duyarsızlaşma*(9,0 ± 2,582) düzeyleri yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu sonucun, antrenörlerin özel hayatlarında boşanma veya eşini kaybetme gibi sorunlar yaşaması ve dolayısıyla duygusal anlamda yıpranmaları, buna bağlı olarak da mesleki anlamda duygusal tükenmişliklerinin etkilenmesi sebebiyle olduğu söylenebilir.

Aydın (6) 'nın çalışmasında da dul öğretmenlerde tükenmişlik yüksek bulunmuştur. Maslach ve Jackson(23) ise yaptıkları araştırmada evli bireylerin bekâr ve dullara göre tutarlı bir şekilde daha az tükenmişlik örüntüsü gösterdiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca Ergin(12), Erdemoğlu(11), Tümkaya(28), Kırılmaz ve ark.(18) ve Izgar(15)' in yaptığı çalışmalarda da medeni durum ile tükenmişlik ilişkili bulunmuştur. Bu bulgular bizim araştırmamızı destekler niteliktedir.

Eğitim durumunun tükenmişliği etkileyen bir faktör olduğu bazı araştırmalarda da ortaya konmuştur(26). Bizim yaptığımız araştırmada da antrenörlerin eğitim durumları ile Duyarsızlaşmaları (3,66 ± 3,326) arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Yüksek Lisans(4,60 ± 3,226) mezunu olan antrenörlerin duyarsızlaşmaları diğer mezunlara göre yüksek bulunmasına rağmen genel olarak bakıldığında, eğitim seviyesi arttıkça duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişliğin azaldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar daha önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Futbol antrenörlerin eğitim seviyelerinin artışıyla tükenmişlik düzeylerinin azalması sonucu, antrenörlük eğitiminin önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Dolayısı ile üniversiteler, TÜFAD ve TFF tarafından verilen antrenörlük eğitiminin oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Sonuç:

Futbol antrenörlerinin, antrenörlük yapma süreleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı olduğu bulunmuştur. İstatistikî sonuçlara bakıldığında; mesleğe ilk başlayan antrenörlerin tükenmişlik düzeyleri düşük bulunmuştur. Ancak ilk 4 yıldan sonra tükenmişlik düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum, uzun süre hizmet veren antrenörlerin meslek heyecanını kaybetmeleri, performans düşüklüğü yaşamaları, hep benzer sorunlarla uğraşmaktan artık bıkkınlık duymaları, fiziksel-duygusal anlamda yorulmuşluklarının birikmesi, kulüplerin malzeme ve tesis yetersizliğinden dolayı verimli çalışamamaları ve kısa aralıklarla kulüp değiştirmeleri ile açıklanabilir.

Futbol antrenörlerinin, medeni durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı olduğu bulunmuştur. İstatistikî sonuçlara bakıldığında; Boşanmış olan antrenörlerin tükenmişlik düzeyleri evli ve bekârlara göre daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu sonucun, antrenörlerin özel hayatlarında boşanma veya eşini kaybetme gibi sorunlar yaşaması ve dolayısıyla duygusal anlamda yıpranmaları, buna bağlı olarak da mesleki anlamda duygusal tükenmişliklerinin etkilenmesi sebebiyle olduğu söylenebilir.

Futbol antrenörlerinin, öğrenim durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı olduğu bulunmuştur. Antrenörlerin eğitim seviyeleri arttıkça duyarsızlaşmalarının azaldığı kişisel başarılarının ise eğitim seviyeleri ile doğru orantılı olarak arttığı görülmüştür. Polat'ın(26) yaptığı çalışmada eğitim durumu ile tükenmişlik düzeyi arasındaki fark anlamlı bulunması bizim yapmış olduğumuz çalışmayı destekler niteliktedir.

Kalkavan ve ark.(17) yaptıkları çalışmada; Sporcumuzun istenilen düzeye erişmesinin temel şartlarından en önemlisi her düzeyde uygulama yapabilecek bilgili, becerikli, yetenekli ve iyi eğitilmiş antrenörlere sahip olmaktır. Bu nedenle temel ilkeleriyle bilimsel olanaklardan yararlanılarak yetişmiş bir antrenör, sporcularını da en iyi şekilde yetiştireceğini belirtmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, antrenörlerin tükenmişlik düzeyleri *Duygusal Tükenme* ve *Duyarsızlaşma* alt boyutlarında tükenmişlik düşük çıkarken *Kişisel Başarı* düzeyi yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak; bu çalışmaya göre Türkiye liglerinde görev yapan futbol antrenörlerinin antrenörlük süresi, medeni durum ile tükenmişliğin üç alt boyutu arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunurken, öğrenim durumları ile

tükenmişlik düzeyleri arasında sadece Duyarsızlaşma boyutunda ki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Öneriler:

Antrenörlerin mesleklerinde daha fazla verimli çalışmalarını sağlamak için eğitimden başlayarak çalışma ortamlarına kadar çeşitli konularda düzenleme ve iyileştirmeler yapılmalıdır. Uygun iş koşulları oluşturulması tükenmişliği azaltıcı tedbirler olarak önem taşımaktadır.

Başarılı çalışmalar yapan antrenörler maddi ve manevi olarak ödüllendirilmelidir. Kulüp yöneticileri, antrenörlerin olumlu çalışmalarını takdir etmekten kaçınmamalı, antrenörleri desteklemeli ve motive etmelidirler.

Spor kulüpleri yöneticileri ile kulüplerde görev yapan antrenörler arasında sağlıklı bir iletişim ile haberdarlık kurulması oldukça önemli ve gereklidir.

Antrenör yetiştiren kurumlarda liderlik eğitimi konularına, antrenör olarak karşılaştıkları sorunlara nasıl çözümler getirebilecekleri gibi konulara ağırlık verilmelidir.

Antrenörlerin meslekte karşılaştıkları sorunlar ve çalışmalarla baş edebilmeleri için seminer programlarında sık sık tükenmişlik ve stres konularına ve bunları önleme yollarına yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Acet M. *Futbol seyircisini fanatik ve saldırgan olmaya yömlen sosyal faktörler*. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2001: 119.
2. Ağaoğlu E, Ceylan M, Kesim E, Madden T. *Araştırma görevlilerinin kendi tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşleri*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temmuz, Malatya, 2004.
3. Aktaş S, Doğu G, Mirzeoğlu D. *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu müdürlerinin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi*. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Muğla, 2006: 833-836.
4. Aktuğ İY, Alev S, Selda K, Yasemin B, Gülten S. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Çalışan Hekimlerde Tükenmişlik Düzeyleri. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 2006; 28 (2): 91-101.
5. Avşaroglu S, Deniz ME, Kahraman A. Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2005; 14: 115-130.
6. Aydın K. *Beden Eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ve tükenmişliği etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi (Aksaray örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
7. Baykoçak C. *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki sorunları ve tükenmişlik düzeyleri*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2002.
8. Basım N, Şeşen H. Mesleki tükenmişlikte bazı demografik değişkenlerin etkisi: Kamu' da bir araştırma.

- Ekonomi, İşletme, Uluslar arası İlişkiler ve Siyaset Bilimleri Dergisi*, 2006; 6(2).
9. Budak G, Sürgevil O. Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 2005; 20(2): 95-108.
  10. Çam O. *Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (Edit: R. Bayraktar, İ. Dağ) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1992.
  11. Erdemoğlu DŞ. *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (Ankara ili örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
  12. Ergin C. *Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Envanterinin Uygulanması*. 7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, (143-154), Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 1992.
  13. Ersoy F, Yıldırım C, Edirne T. Tükenmişlik (staff burnout) sendromu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2001; 10(2):11-17.
  14. Gökçakan Z, Özer R. Psikolojik danışmanlarda tükenmişlik sendromu, nedenleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Yöret Postası*, 2003; 19 (Erişim: www.yoret.org.tr 13.01.2008).
  15. Izgar H. *Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik*. Nobel Yayın Dağıtım, Konya, 2001.
  16. İnal AN. *Futbolda Eğitim Öğretim*. Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 2004.
  17. Kalkavan A, Karakuş S, Özdilek Ç, Akkoyunlu Y, Ünveren A. *Amatör Futbol Antrenörlerinin Spor Eğitimi Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi*. VI. Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresi (9-11 Kasım), Antalya, 2007.
  18. Kırılmaz AY, Çelen Ü, Sarp N. *İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu Araştırması*. İlköğretim-Online 2003; 2-9 (<http://www.ilkogretim-online.org.tr>).
  19. Koçak M. *Türkiye’de Futbol Antrenörlerinin Yetiştirilmesi*, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.
  20. Konter E. *Bir Lider Olarak Antrenör*. Alfa Yayınları, İstanbul, 1996.
  21. Kutlu MZ. *Futbol Kulüplerinin Futbol Okulu Uygulamaları (Kocaeli örneği)*. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2007.
  22. Maslach C, Jackson SE. *Maslach burnout inventory manual*, Consulting Psychologist Pres, California, 1981.
  23. Maslach C, Jackson SE. The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles*, 1985; 12: 837-851.
  24. Özen G, Mirzaoğlu N. *Bir spor örgütünde çalışan spor uzmanlarının tükenmişlik ve örgütsel bağlılıklarının incelenmesi*. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi, Muğla, 2006; 818-820.
  25. Polat S., Ramazanoğlu F. (2006), “ *Spor İşletmeleri Personelinin Tükenmişlik Durumlarının Belirlenmesi*”, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi, s. 748-750, Muğla.
  26. Polat S. (2006), “*Spor İşletmeleri Çalışanlarında Tükenmişlik Durumu Araştırması*”, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 18-31, Elazığ.
  27. Sunay H. Ankara bölgesi futbol hakemlerinin hakemliğe yönelmelerine etki eden motivasyonel etmenler üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1995; (2): 18.
  28. Tümkaya S. Akademik Tükenmişlik Ölçeği’nin Geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2000; (19); 128-133.
  29. TÜFAD. *Antrenörün Sesi Dergisi*, 2008; (39); 6-7
  30. Voss T. *Lider Yöneticilik*. Çev. Mehmet Zaman, Hayat Yayınevi, İstanbul, 2000; 22.
  31. Vurgun N, Dorak F, Çetinkalp KZ. *Devlet ve özel okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin yaşam doyumları ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi*. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla, 2006; 1063-1068.